

АНТРОПОЛОГИЈА,

NATIONAL IN
BIBLIOTEKA

CRNE GORE ĐURĐE

или

НУД. Брѣј

V-4399
CRNOJEVIĆ

НАУКА О ЧОВЕКУ

ЗА МЛАДЕЖЬ.

ПОСРБИО

Д ИОВАНЪ СТЕИЊЪ.

редовный Членъ Друштва Србске Словесности.

Р. Петровић

Издало Друштво Србске Словесности.

У БЕОГРАДУ,

Писменица Книгопечатнѣ Кнежевине Србске.

1850.

8420 - V

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

АНТРОПОЛОГІЯ

или

НАУКА О ЧОВЕКУ.

Антропологија, или наука о човеку, тиче се тѣла и душе његове.

Она се дакле дѣли на две части: на Соматологију или науку о тѣлу, и на Психологију или науку о души.

СОМАТОЛОГІЯ ИЛИ НАУКА О ЧОВЕЧІЕМЪ ТѢЛУ.

Човечіе тѣло састављено е одъ чврсты и одъ течны или житки частій.

Чврсте части или су тврде, као на пр. кости, или мекане, као што су мускули или мишке (меса), везице, црева, жиле, живци, жлѣзде. —

У течне части иде на шр. 5061
мокраћа, зној.

I.

ЧВРСТЕ ЧАСТИ ТѢЛА.

1. Кости, кадъ ѿ све скупа о-
нако видишъ, као што у човечіѣмъ
тѣлу стоѣ, называю се скелетъ или
костникъ.

Такавъ костникъ има 261 кость,
одъ кои су ѣдне цѣвие, као оне у
рукама и ногама, а друге плосне,
као ребра, лопатице и т. п.

Кости су ѣдна съ другомъ ве-
зицама и рскавицама свезане, и мѣ-
сто, гди ѣ такова свеза између две
кости, зове се зглавакъ. Човекъ се
никако небы могао ни помаћи, да
ѣ скелетъ само ѣдна ѣдинцата кость;
али овако са зглавцима може онъ
своѣ удове покретати и окретати
како му ѣ годъ воля.

Съ почетка кости ниссу асвиѣ
тврде, него су као рскавица; текъ
после, съ дана на данъ, бываю оне
све тврђе, док' найпосле и до пра-
ве свое тврдоће не дођу.

Оне су споля обложене едномъ
кожицомъ, коя се зове кожа костію,
а тако исто и изнутра, у своимъ
шупљинама, имаю оне такову ко-
жицу, и вдну мастну уљну мате-
рію, кою мождиномъ называмо.

Кости се дѣле на кости одъ гла-
ве, трупа и удова.

Кости главе налазе се найвише
у тикви или лубанѣ, гди їй више
одъ десетъ има, углавлѣны една
съ другомъ тако названымъ зубча-
стымъ швомъ. Кодъ мале дѣце
оне су іоштъ разставлѣне, и текъ
се мало помало една къ другой
примичу, докъ се найпосле добро
не углеве. — Осимъ тикве има у

глави и други костію, у ков іду и
зуби, налазећи се у горњој и дол-
ној вилици, свега на броју 32: о-
самъ предњи, четири очняка и два-
десетъ кутняка. Сви су споља о-
бложени зубнимъ глећомъ. Она нњи-
на частъ, која се види и коіомъ се
жваће, зове се круна, а она друга,
што стои у вилицама и деснима,
коренъ.

Кости трупа ссу: грудна кость,
лопатице, кичменица, ребра, ртени-
ца, крста, тртица и кукови. Кичме-
ница е састављена одъ многи по-
кретны, на броју 24, костію, витни-
ка, тако удешены, да се човекъ
може сагибати. За ове су утврђе-
на ребра, на свакој страни по се-
дамъ нњи, која се у луку савіаю и
спреда съ грудномъ кости саставля-
ю. Тако е склоплѣнъ костникъ,
коимъ су прси или груди обуваћене.
— Ова се ребра зову права ребра

clavicala - грудник

за разлику одъ оны долнѣ ребара,
коя до грудне кости не стижу и
коя се фалишныма называю.

Кости удова су цѣвне и одъ
части врло велике и яке, особито
у мышцама и ногама. Горнѣ мыш-
це и бедра или стегна имаю само
по ѣдну такову кость, а долнѣ мыш-
щице одъ лакта до руке и ноге
одъ колѣна до стопала имаю по
две. Чашицомъ одъ колѣна, коя ѣ
колутаста, у среди уздигнута кость,
составлѣна ѣ бедрена кость съ го-
лени. Мале оне изнешене части
одъ костію, ков се на зглавцима
виде, зовусе чланци или глежањи.
— У свакой руци, шаки, има де-
ветнайсть костію.

2. Везице држе кости и друге
несоставлѣне части тѣла у савезу.
Найлакше можемо њи наћи и ви-
дити на пр. у зглавцима руку и но-

гу. Разликую се пакъ одъ муску-
ла или меса своіомъ фарбомъ, бѣ-
линомъ, и растѣгливосту, а одъ
тетивны жила тимъ, гди се оне на-
лазе и на што служе.

3. *Мускули* или *мышке*, всу ме-
сне части тѣла. Месо се сирѣчь
може изудити на дугулясте дело-
ве, кои су у среди дебљи, а ода-
тле се къ обадва края све таньи
показую, док' се наипосле у тетива
или обле везице несврше, ков се
особитомъ гибкосту и ячиномъ од-
ликую. И ови делови меса зовусе
мускули, а има ѿ у свему човечі-
вмъ тѣлу до 500. Већина њи тако
ѣ устроена, да човекъ средствомъ
њи своѣ кости, на кои ма леже, ди-
зати и окретати, а њи саме за се-
бе мицати може какогодъ науми и
зажели. Други имаю свой собстве-
ный, одъ човечіѣ волѣ независѣій
покретъ, као на пр. срдце, ков се

такође кѣ мускулима числи. Сва-
кѣй е мускулъ саставлѣнъ одъ мно-
ги повѣсамаца одъ жица, крозъ коя
по средини многе жиле и многи
живци пролазе, и коя су споля в-
дномъ мрежастомъ кожицомъ об-
ложена, названомъ: клѣтномъ тка-
ницомъ. У овой се сакупля дебљи-
на или сало, коє се прави одъ из-
лишне рѣне. Кѣ мускулима прина-
длежи јоштъ и препона, којомъ в
шупљина прсію одъ трбуа прегра-
ђена.

4. Утробу сачиняваю оруђа, ко-
я служе на сваренѣ, дисанѣ, об-
текъ крви и т. д. Њи има много,
и врло су различна, а по већој
части и чудноватогъ строя. — Ту
принадлежи у прсима, или у гор-
нѣмъ трупy, срдце а, плућа б, душ-
никъ г, грклянъ в, (В. Таб. I.); а у
трбуу, долнѣмъ трупy, желудацъ,
црева, етра, слезина, бубрежци и т. д.

а.) *Срдце* (Таб. I. фиг. 1.) жи-
лавъ в и чврстъ, али тупаль, му-
скуль а, и стои у едной кеси, кон-
га брани, да се не таре и да не
зарасте съ околнымъ частима. Из-
нутра у срдцу, (коб између оба кры-
ла плуће лежи), налазе се тетыри
шупљине, десна сирѣчь и лѣва
предстасина, у којима има неколи-
ко узвышеностій, коб се уши срд-
ца зову, и после десна и лѣва ста-
сина или клѣтъ срдца. Оно в ту
одоздо наниже едномъ месномъ пре-
градомъ на две стране раздѣльно.

Срдце никадъ ни за еданъ ча-
сакъ не стои на миру; док' в годъ
човекъ живъ, оно се безъ престан-
ка развлачи и скупля, те тимъ ед-
нако крвъ, која му на жиле долази,
у себе прима и изъ себе изгони
(В. Таб. I. фиг. 3.).

Одозго иду у стасине срдца че-
тыри яке цѣви, коб крвъ односе и

доносе: у десну сирѣчь нѣгову ста-

сину иде велика жила или вена а,

коя му крвь изъ цѣлога тѣла она-

мо доноси; но како се оно скупн.

такo в одма крозъ плућну біюћу

жилу или артерію в одтудъ и ис-

тисне и у плућу или бѣлу жигери-

цу утера. Одавде, изъ плуће, вра-

ти се опетъ крвь крозъ плућну

вену с натрагъ у лѣву стасину срд-

ца, а изъ ове се после на велику

біюћу жилу д и крозъ нѣно безъ

броя много гранѣ по цѣломе тѣлу

разноси. Одатле, изъ свега тѣла,

иде она опетъ крозъ найтанѣ жи-

лице у велике жиле, те се тако

наново у срдце поврати. И тако

быва *обтекъ крви* у човечіємъ тѣлу.

Одъ скупляня или стезаня срд-

ца и тераня крви изъ нѣга у бію-

ће жиле постав било, или бієнѣ,

куцанѣ жиле, коя се особито на

кости одъ руке врло добро опи-

пати може. — У свакој минути
куцне било 70 до 80 путй.

б.) Плућа или бѣла жигерица
бб (Таб. I. Фиг. 1.) съ душикомъ
чини едну цѣлость. Она се дѣли
на два велика крыла, која су опетъ
на више мѣста зарѣзана. Нѣтъ в са-
ставъ незбѣнъ, пабушастъ, пунъ
воде, крви и воздушны жила. Одо-
здо се крыла плуће ни за-што
не држе, а одозго она в утврѣнена
средствомъ плућне бѣюће жиле за
срдце и средньомъ опономъ, коіомъ
су прси преграѣне, и за грудну
кость и за кичменицу. У нъой се
разгранява плућна бѣюћа жила или
артерія, која іой крвь изъ срдца
доноси, а поредъ ове и плућна жи-
ла и вена, крозъ кою се иста крвь
изъ нѣ опетъ натрагъ у срдце
враћа.

Плућа бб в органъ или оруће
дѣсаня. На душикъ с, кадгодъ чо-

векъ дане, напуни се она свѣжымъ
повѣтарцемъ или воздухомъ, ^{CRNOJ}кон
се опеть одма, чимъ се ребра и
неколико тичући се мускула скупе,
наполѣ истисне. Правый човечій
животъ започне се у часъ, кадъ
онъ првый путъ дане, а сконча се
кадъ издане.

Особљива дѣйства дисаня в-
су: говоръ, пѣванѣ, уздисанѣ, зева-
нѣ, кашлянѣ, кіянѣ, рипанѣ, смея-
нѣ, плаканѣ.

в.) Душникъ с иде изъ плуће
до грла (Таб. I. Фиг. 1.). Онъ в
составлѣнъ одъ рскавичны карыка,
ков су една съ другомъ едномъ ко-
жомъ свезана. Не далеко одъ плу-
ће дѣли се на два крака, кои се
опеть, на све стране и краєве у
плући, на танке и найтанѣ гранчи-
це цѣпаю, у којима се ваздухъ и
онамо и овамо провлачи. Глава одъ

душника или грло, кои одозго стои,
составлѣнъ е одъ различни рска
вица, и служи на производъ гово-
ра. Юштъ оно има и седамъ па-
рій свои мускула, коима се причи-
нява премѣна гласа.

У трбу'у кои е одъ прсію пре-
пономъ ее (Фиг. I.) одѣлѣнъ и кои
е овде у фиг. II и IV. особито
представлѣнъ, лежи желудкацъ у
среди, ѣтра десно, слезина лѣво,
марамница ниже у среди, црева у
већой части трбу'а, бубрежци о-
страгъ, меуръ спреда.

а. Желудацъ или стомакъ а б
(Таб. I. фиг. II) виси одозго о гр-
клянѣ, кои изъ врата изза душни-
ка крозъ препону иде, и нѣму ра-
ну доноси. Желудацъ е велика ду-
гуляста кеса, и съ другимъ своимъ
краємъ одоздо стои у савезу съ
цревима. Онъ е управо составлѣнъ
одъ четири една на другой леже-

не коже, преплетене мускулинимъ
жицама, жилама и врло осетли-
вымъ живцима. Една одъ нѣи чи-
ни, те се онъ непрестанно миче; а
друга, именно она изнутра, испу-
шта у нѣга тако названый желу-
дачный сокъ, кои у нѣму подпома-
же сваръ ране. Одозго кодъ а на-
лазе се лѣва уста стомака, а кодъ
б дверникъ крозь кои сварено, т.
е. у кашу раздролѣно ело изъ нѣ-
га опетъ наполю излази. Одве, при
двернику, започиню се црева, коя
се у многимъ кривудинама веруга-
ю, док' се у гузно црево несврше.

б. Црева се дѣле на танка и
на дебела, и есу петъ, не-мало
шестъ пута дужа одъ цѣле дульки-
не човечиѣга тѣла. На танкимъ цре-
вама разликуе се дванајстникъ, цре-
во одъ дванајстъ палаца, пращ-
накъ, празно црево и куковникъ, ку-
ковно црево. Танка су црева дебе-

лымъ обмотана, и ова се почино
са слѣпымъ цреветомъ, па прелази
у чмаръ и свршую се у гужнякъ.
Кодъ црне жигерице лива се изъ
ове жучь у црево одъ дванайстъ
палаца с. У празномъ цревету д
редко кадъ има вла, лежи пакъ о-
но око' пупка и дугачко в 15 пе-
дій. Криво црево или куковнякъ
е стои доле у дебеломъ трбу'у и
има 20 педій у дужини. Слѣпо цре-
во ф само в 4 палца дугачко и не-
ма свога изласка. Чмаръ д иде на
десной страни навыше, па после
прѣко исподъ желудка на лѣву стра-
ну и одатле наниже до доле, ода-
кле съ две окуке у гузно црево
прелази. Онъ в пространіи одъ
свію осталы црева и дужина му в
одъ 6 педлій. Гужнякъ в одъ ша-
ке дугачакъ, и има три мускула,
коима се затвара и отвара.

в. Бло се истина у желудцу
свари или скува; али опетъ пита-

телни или естивни сокови кои се у нѣму налазе, текъ се у цревима средствомъ марамице, која съ нѣма у свези стои, разлучую (Таб. II. фиг. V.). Марамца или пеленица сирѣчь има, осимъ крвоносны жила, іоштъ и много млечны жила, у коѣ сокъ изъ свареногъ ела крозъ мале канале иде. Млечне ове жиле све се наипосле сѣдиняваю у скупинику млечнога сока а, кои близу до лѣвога бубрега в лежи, и кои и воде много изъ црева и марамице у себе прима. Одавде утиче питателный или ранеій сокъ у ключну жилу, гди се крвлю помѣша.

г. Бубрежци в с (Фиг. V.) органи су, у којима се мокраћа изъ крви лучи и прави. Они леже острагъ при ртеници, на свакој страни по вданъ, и ту изъ велике біюће жиле примаю две яке нѣне гране, пуне крви, изъ коѣ се крозъ многе нѣне танке пролазе

или каналчиће, као на сито, слана вода, или мокраћа, лучи. Крв изъ које се ова тако извукла, враћа се на бубрежне жиле опетъ на трагъ къ срдцу, а одлучена иста мокраћа тече изъ бубрежне плитце, у којој се была накупила, крозъ мокраћне канале *dd* (Фиг. IV.) у меуръ *в*, који у најдолнѣмъ и најпрећнѣмъ краю трбу'а лежи.

д. *Стра* или *црна 'жигерица* велика е и црвенкаста, и стои одма исподъ препоне съ десне стране стомака. На нѣй е *жучный меуръ*, а крвь іој долази изъ *дверне жиле*, изъ које она лучи *жучь*, која после изъ тога нѣногъ меура, имаюћегъ видъ грушке, у танко *прево дванајстникъ* каплѣ, и одтудъ *сварь* вла довршуе.

е. *Слезина* лежи на лѣвой страни до желудка исподъ долни ре-

чине жиле. Крвне или крвоносне жи-
ле стоје све у свези са самимъ срд-
цемъ, и єсу єдне *біюће*, коє разно-
се крвь изъ срдца по цѣломъ тѣ-
лу, а єдне *небіюће*, крозъ коє крвь
изъ овога опетъ натрагъ у срце
иде; оне се иначе зову *била* или *ар-*
теріє, а ове *крвнице* или *вене*. Иђенѣ
крви изъ срдца крозъ *била* у све
краєве тѣла и враћанѣ нѣно од-
тудъ натрагъ у срце єсть *обтекъ*
крви или циркулація крви.

Біюће жиле леже дубль у ме-
су него *небіюће* жиле, и цѣпаю се
у многе гране, коє све тешиѣ и
танѣ биваю, док' се у *найтанѣ вла-*
сне цѣвчице несврше. *Небіюће* пакъ
жиле обратно, биваю све яче и веће,
што ближе къ срдцу иду, у коє и
утичу; у нѣима било не куца. Глав-
не ове крвоносне жиле єсу: *велико*
било и *шупля вена*, коє острагъ
при ртеници и непосредственно са
срдцемъ у свези стоє, и после *плућ-*
но било и *плућна вена*.

Лимфатичне или водне жиле на
ликъ су на крвне жиле; само што
се у њима не налази крв, већъ та-
ко названа *течна вода*, лимфа, ко-
ја ѣд-на лепна или пачна житкостъ
и коју оне у грудной каналъ, у ключ-
ну вену доводе, гди, помѣшавши
се съ млечнымъ сокомъ, у крв
прелази.

6. Плювачку, слузъ, масть изъ
ушню разлучую и праве жлъзде, ко-
су шупльикасти, жилица и живаца
пуни судови.

7. Живци или нерви мекани су
и мождинави, ѣдни више други ма-
нѣ ѣдри конци, кои све паръ по
паръ изъ мозга и изъ кичменяне
мождине произлазе и одтудъ се у
све мекане части тѣла разгранява-
ю. Деветъ парій излазе изъ мозга.
а тридесетъ изъ речене мождине.
Краєви живаца, и почетка и свр.

шетка њиногъ, тако су врло фи
ни, да се ни на увеличавајуће ста-
кло не могу видети.

Живци су унутрашњи органи осећаня; па зато иду они по већој части у спољашне чувствене органе, у чувства. Живцима миришимо, видимо, чуемо, окушавамо, осећамо. Први паръ су живци носа или воняла; други живци очію или вида; трећи живци, кои мичу очи; дальи паръ су живци ушню или слуха, а по овима онај живаца вкуса и за покретъ языка.

Раздражљивостъ живаца в особито велика. Мускулъ, у комъ се живаць раздражи, онај часъ се помиче, често яко и задуго стреса.

Сви су живци спољ обложени едномъ танкомъ кожомъ, и свршую се на некимъ мѣстима, као на пр. у носу и на языке, у мале врш-

ке, кои се называю живчане брѣдѣ
вице. Ђдне части тѣла, на пр. нок-
ти, коса, немаю живаца, па зато и
есу оне безъ чувства. Тако исто
нема више ни онде осећаня, гди
се тичућій се живаць пресѣче.

Мозакъ, изъ коега живци про-
излазе, главно є мѣсто осећаня. Онъ
є обмотанъ тройномъ кожомъ: пре-
танкомъ, науциномъ и судовномъ, а
одъ повреди споля бране га яке
кости одъ нѣгове плитице. Самъ
се мозакъ дѣли на две полутине.
Осимъ тога јошѣ лежи острагъ у
глави и малый мозакъ, кои се оте-
же крозъ цѣлу ртенячу, гди се до-
ле на краю у єдну киту танки жи-
ваца свршує. У мозгу се найпре
види єдна пепелява часть, коя се
состои изъ премлого врло танки,
као црева искривудани и єдна съ
другомъ умотаны жилица; после
долази друга бѣла часть, или пра-

во срдце мозга, коѣ е мало тврђе
и коѣга е саставъ одъ сами посве
фины живчаны кончића; наипосле
се показую неки пругасти трупци,
између кои леже тако назване ноге
продужене мождине, одкудъ излазе
живци очію. Мало далѣ напредъ
има една преграда, а острагъ душ-
ница жлѣзда, конариумъ, кои су
едни философи држали за сѣдиште
душе. Одма до нѣ виде се два
деньчића и една округла рупа, не
споминюћи іоштъ и друге млоге
мале части. — И малый се мозакъ
дѣли, као и великій, на две еднаке
половине.

8. Изъ мозга иду, као што
смо већ видели, живци или нерви
као оруђа чуства и свакогъ осе-
ћања. Чуствама стои човекъ у до-
тицаню са споляшньимъ свѣтомъ.
— Таковы чуства онъ има петъ:
осетъ, вкусъ, носъ, (мирисъ, воня)

слухъ, видъ. Узми човеку ова не
гова чуства, па ти онъ неће вы-
ше моћи знати, шта се изванъ
нѣга у свѣту сбыва; што више?
онъ ће и себе сама одъ части из-
губити.

а.) Осетъ. Найглавнѣ одъ свѣ-
ю чуства в осетъ; еръ и мириса-
ти, видити, окусити, чути наипо-
сле ништа друго нѣ него што раз-
нородно осетити. Ово се чуство
распростире по свему тѣлу, и спо-
ля и изнутра, осимъ оне гди жива-
ца нема. Само колико оно нѣ сву-
да вднаке живости. Найживлѣ, най-
оштрѣ в у прстима и на языку.
Што се више упражнява, то оно
све живлѣ быва, као што се, на-
противъ, све више тупи, што се
више пренебрегава или навикомъ
мори. Тако има примѣра, да су
слѣпци прстима умѣли разликова-
ти злато одъ сребра, новацъ одъ

новаца, да, и саме боє. Напро-
тивъ тога не осећа на пр. дрво-
сѣча, млатилацъ, тежакъ никакавъ
болъ више одъ свог раднѣ, еръ се
ово нѣгово чуство дугомъ нави-
комъ затупило.

б.) *Вкусъ*. Оруђе вкуса є врѣ
языка. Кадъ се сирѣчь какво вку-
сно єло зубима прожваће и съ плю-
вачкомъ помѣша, онда продру у
нѣму налазеће се соли крозъ гор-
нѣ шупљикаве коже єзыка до са-
ме долиѣ нѣгове кожице, која є пу-
на малы брадавичица одъ живаца.
То бива и съ пићемъ и другимъ
житкостима. И тако се произво-
ди оно, што вкусомъ называмо. По
томе, како што дражи ове живце
на єзыку, оно є киселого или слад-
когъ, лютого или горкогъ, пріят-
ного или непріятногъ вкуса.

в.) *Посъ*. Мирисъ или воня о-
сећа се у носу, особито у служной

кожици, коіомъ є онъ изнутра об-
ложенъ. Кадъ се мирисавый за-
дай стварій дисанѣмъ съ воздухомъ
у носъ повуче, онда онъ дирне но-
сне живце, и подражи ій садъ яче,
садъ слабіє, садъ врло пріятно.
Одъ болести може се чувство но-
са уништити или покварити. Врло
нкій мирисъ може човека и умори-
ти, на пр. мирисъ паре одъ углѣ-
вля. Понека животыня много бо-
льй носъ има одъ човека, на пр.
пасъ. Но и човекъ упражняванѣмъ
може чувство свога носа яко изо-
штрити; то намъ показую на пр.
американски дивляци, кои издалека
могу омирисати гди ватра гори.

г.) Слухъ. Уши су оруѣа слуха
или чувеня. Оне су изнутра врло
вѣштовно построєне. Найпре се у
њима показує пролазъ или каналъ
слуха, кои є єдна зміовидно искри-
вудана, донекле рскавична, одне-

кле коштена цѣвъ, и у којој се прави и налази тако названа масть ушю. После долази бубиѣва опна, или кожица, која е на ѣдномъ дугулясто окрлугломъ обручу одъ кости растегнута. При нъой се налазе четыри мале коштице слуха: кладиво или чекиѣъ, накованъ, стремѣнь или узенгѣя, и силвѣева кость. На краю е ѣдна, као яе округла одушка, која се зове округлый прозоръ. Затимъ иде предворъ, лабиринтъ и пужевидный пролазъ, изза кобга прикрывенъ стои живацъ или нервъ слуха, кои гласове къ мозгу води. И овде се налази юштъ и ѣдна мокрина, водица слуха, која се поимиче, како е гласъ дирне. Кадъ се дакле каквымъ гласомъ или звукомъ воздухъ споля покрене, онда онъ ступи у уво и удари у бубиѣву кожу; ова се затрепти и покрене оне чѣтыри мале кости, коѣ одма изза нѣ стое, тако да о-

не єдна о другу ударю и причи-
нѣный покретъ и потресь у пуже-
видный каналъ наставе, одкудъ онъ
до живца чувеня дође, кои у мо-
закъ иде.

д.) Видъ. Очи су органи ово-
га чувства. Оне леже у очиньимъ
ямама и могу се већала или капци-
ма, у којима се и горе и доле вла-
си. тренавице, налазе, добро затва-
рати. Одозго су очи закривне о-
брвала, коє не даю, да зной съ че-
ла у нѣи тече. Осимъ тога има ту
и очны мускула, којима очи на све
стране мицати и окретати можемо.
Ови се мускули у дѣтинству често
могу тако запусити, да оне после
око само на єдну страну или кудъ
никако не треба мичу и управляю,
и то се онда зове разрокъ бити.

Кодъ свакогъ ока изнутра има
по єдна повелика жлѣзда, која є
опетъ одъ выше маньи жлѣздица

состављена. Ова жлъзда лучи случу
житкостъ, водицу, коіомъ сесну ЈЕВИЋ
одъ прашине и друге нечистоће
перу, а што одъ нѣ после прете-
че, оно се скупља у сузнымъ кеси-
цама и изводи се средствомъ ове
мешинице у шупљину носа. Кадъ
човека велика радостъ или жалостъ
обузме, онда му изъ оны кесица
млоге сузе потеку.

Но найважніе части ока єсу ор-
гани очинѣгъ вида, кои се са жив-
цемъ вида у нѣму самомъ, у оку,
налазе. Кадъ у средоточѣ ока па-
дну зраци свѣтлости, кои се сѣ тѣ-
леса одбіяю, онда они ту начине
малый ликъ исты тѣла или пред-
мета. — Око се состои изъ выше
кожица и житкостій, коє се у нѣи-
ма и између нѣи налазе. Прва спо-
ля є єдна яка, тврда и дебела рожна
кожа, а изза нѣ друга мекана жил-
на кожа, коя є пуна кровоносны

жила и изнутра едномъ примомъ сичи-
номъ обложена. Предный окрѣп-
ове коже представля зѣничный
кругъ, кои в на среди отворенъ,
 те тако ту зѣницу оставля. Изза
 зѣнице лежи кристално сочиво, ед-
 но зрну сочива подобно, као уве-
 личательно стакло створено тѣло,
 кое стои у одной кожици и између
 две житкости, едне водене и едне
 стакловидне, одъ кои се она предъ
 нымъ, а ова изза нѣга налази. Са-
 свимъ на дну ока є мѣсто живца очи-
нѣга вида, кои в дебљине едногъ
потанкогъ перета и кои се овде на
 многе танке кончиће цѣпа, те про-
 изводи мрежну кожу, коя в на ис-
томъ дну ока растегнута. Овай
 живаць носи къ мозгу ликъ или о-
 бразъ предмета, кои се оку пред-
 ставляю.

9. Говоръ и нѣгови органи. Чо-
векъ и тимъ стои надъ животыня-

ма, што онъ разумливъ и звъни-
ма говорити, рѣчима свое мисли
изражавати може. За то є нѣму
природа дала *оруђа говора*. И ова су
у *грлу*, кои се налази на горнѣмъ
краю *душника*, са *гласномъ нуко-*
тиномъ, надъ коіомъ виси *заклопацъ*
грла и *ресица*, потврда и помало
мичућа се. Къ томе спада іоштъ и
ѣзыкъ съ нѣговомъ *кошчицомъ*, и *мус-*
кулима, съ коима се миче. У нѣму има
и *живаца*, и *жила* и *жлъздица*, ерѣ є
онъ *уеданпутъ* и *оруђе вкуса* и *гу-*
таня. Но за *ясанъ говоръ* іоштъ
су и *устна* нужна, коя се мичу сред-
ствомъ *ѣднога мускула*, названогъ
уздицомъ, и *коя* су *навучена ѣдномъ*
врло танкомъ кожицомъ, исподъ
коє се *одвећъ* *млоге крвоносне жи-*
лице *налазе*, съ кои она и *свою*
црвень *имаю*.

Овымъ органима не служи се
човекъ само кадъ говори, него и

она покаже едну густу дръвину масу
су, која е одъ части црвена, одъ
части жућкаста или црно - зелена.
Црвена часть зове се сириште одъ
крви, а она жута или црно - зелена,
вода или сурутка одъ крви. Оно, си-
риште, бѣла е чврста, кончена масса,
съ врло малымъ црвенимъ зрнцама
измѣшана, одъ кои крвь свою црвену
бою и има. Ова, вода крви, служна е
течность, која се прстима у конце
развлачити може. — Човекъ, кои е
већъ на свою снагу стао, и здравъ
е, има одъ прилике 24 фунтій крви
у своимъ жилама.

Мокраћа се лучи изъ крви. О-
на има у себи различне соли, ки-
селине и землѣ. Одъ здрава чо-
века мокраћа е бистра, прозрачна,
жућкаста и слабо заударя. Иначе
е она врло премѣнљива по годи-
нама човека и по рани, кою онъ у-
жива. Осимъ тога одвећъ се лако
и брзо поквари.

*Сузе су такође слана, прозрач-
на житкостъ, која се, као што е
већъ выше речено, у сузной кеси
купи и одатле или на очи или
крозъ носъ излива. Оне су потребне,
да се очи мокро држе и одъ пра-
шине и друге нечистоће перу, а и
за то, да се зѣница, управо рожна
кожа очію, чува.*

*Зной є житкостъ, која често
врло ружно удара; а слана є, и и-
де изъ тѣла на рупице у кожи и
капляма отиче. Онъ се лучи изъ
крви у најтаньимъ гранама біюћи
жила, коє съ кожомъ у свези стоє.
Кадъ се зной у капль не скупля,
онда онъ иде изъ тѣла као танка
пара. Но ова може кадишто тако
јка бити, да човекъ за еданъ са-
мо данъ до петъ фунтій одъ свои
сокова ньомъ изгуби.*

*Плюванка садржава у себи во-
дене, слединяве или пачне, слане и*

прогрушљиве части. Она се прѣ-
ви у своимъ жлѣздама, и есте, кад-
годъ е сасвимъ чиста и здрава,
безъ свакогъ вкуса, безъ мириса и
безъ боѣ; но поредъ тога е свагда
гушћа и тежа одъ воде. Дуго мо-
же она стајати, да се не поквари,
да не трули.

Слине су една погуста затеж-
љива житкостъ. која се изъ најта-
њи бiюћи жила у жлѣздицама у
носу лучи. Нjима су покривени
живци носнога чувства, кои бы и-
наче, да нjи на нjима нiе, яко, о-
собито на сувомъ вѣтру, морали
страдати. Слине потеку кадшто
одвећъ много, а кадшто и нема
никако, и онда е човеку отец-
чано дисанѣ и мучанѣ говоръ —
одъ кiявице.

Сокъ *желудца* е танка или жит-
ка, прозрачна, мало слана течностъ,

коя се изъ унутрашнѣ коже стома-
ка извлачи и која у овоме сварѣ е-
ла подпомаже. Онъ има врло лю-
ту прогризливу силу, не само на
встиво, него и на самъ металъ и
каменъ.

Жучь се, као што смо већъ ви-
дили, лучи изъ крви у црной 'жи-
герици. Она е затежливъ, жуть
или жуто-зеленъ погустый сокъ,
горкога вкуса и непрятногъ мири-
са. У води се она разблажити и
растопити може; но то не бива и
са жучнымъ каменомъ, кои се кад-
што у жучи прави, еръ онъ нѣ у-
право каменъ, него отврднуто гру-
менъ одъ цркасты улѣны частица,
коє се у топлини као восакъ, а не
и у води, растана.

Масть изъ ушію е една мастна
угасито жута, густа, гадно горча-
ста житкость, која се прави у ка-
налу слуха.

*Мождина или мозакъ одъ кості-
ю ульна в дебљина, коя се у шу-
плинама костію налази. У старо-
сти в нестав и меня свою фарбу.*

*Сало или дебљина прави се,
као што смо већъ видели, одъ из-
лишны питателны сокова, дакле
одъ оногъ, што претече одъ ране,
коя в за тѣло потребна. Дебљина
в живце неимаюћа мастна матерія,
безъ мириса и благога вкуса. Она
тѣло чува одъ зиме и одъ бола, и
чини кожу бѣломъ и гладкомъ. Одъ
уля (зейтина) в она лакша, и съ
водомъ се не може помѣшати.*

1. *Кожа, коіомъ в цѣло чове-
чів тѣло обложено, на єднимъ в
мѣстима дебля, а на другимъ тая.
Она се састои изъ више єдна на
другой лежећи навлака, одъ кои
долня, ирна кожа, представля са-
ставъ, пунъ судова, у коє краєви*

живаца и наитанѣ жилице прелазе
и свршую се. Исподъ нѣ лежи ма
стна или тучна кожа, изъ коє дла-
ке и власи човечиѣга тѣла произла-
зе, и коя мускуле чува, да свою
гибкость и мекость не губе. На
оной првой, правой кожи, навуче-
на є мрежица или мрежна кожа,
састава слузногъ и боє црвенкасте
као месо у людій бѣлы, а црне
као углѣнъ у црнаца или Арапа.
Последню навлаку чини епидермисъ,
єдна танка неосетљива кожица, ко-
я вршке живаца одъ повреда спо-
ля и сву кожу одъ влаге чува. О-
люштишъ ли ову кожицу одкудъ
сѣ тѣла, то се она одма осуши и
скорепи. А гледишъ ли є на уве-
личаваюће стакло, то ти се на
нъой показую рупице, на коє зной
изъ тѣла излази, тако правилно раз-
ложене, та се дивити морашъ. Он-
де, гди се таре и претискує, пра-
ве се на нъой жулѣви. —

Handwritten signature: *Handwritten signature*

Handwritten word: *Calli*

2. Длаке су танке жице или цѣвчице, које су много наликъ на луково билъ, поредъ осталогa свогъ строя, јоштъ и кореномъ, кои у мастной кожи стои. Свака длака е едноставна, или правіе рећи сложена цѣвка, пуна сока или мождине, съ едномъ тврдомъ растегљивомъ или еластичномъ навлакомъ. Оне сисаю влагу како изъ воздуха, тако и изъ човечиѣгъ тѣла. У едны людій длаке су кратке, оштре и кудраве, у други дугачке, мекане, а и слабе; у овы црне или смеђе, у оны плаве или црвене, по чему имъ е и коса такова. У старіимъ годинама биваю оне обично сѣде и бѣле, и одъ болести опадну сасвимъ или само одъ части.

3. Строй тѣла већине сисаюћи животыня тако е одъ прилике начинѣнъ и угођенъ, као човечиѣ тѣло. Но човекъ већ и самымъ

mejsa

еднымъ строемъ свои руку и пр-
стію неискazано далеко надъ сви-
ма животиняма стои. За своє вѣ-
што начинѣно одѣло и обиталиште,
за свой родъ и плодъ, кои са зе-
мль бере, за сву свою владу, ко-
іой су све животынѣ покорене, за
све то онъ има колико разуму своемъ,
толико и особитомъ строю сво-
и руку благодарити. Помыслите,
шта бы и одъ найразумніи людій
было, кадъ бы они на руци мѣсто
прстію, на пр. коньско копыто и-
мали? Како бы они куѣе зидали,
куделю и ланъ и вуну прели, сук-
но и платно ткали, како нѣиву уз-
орали и посеяли, родъ покупили,
вола и коня укротили? Безъ руку
бы се люди съ разумомъ своимъ
іоштѣ несрећніима осећали. Но при-
рода нѣе нѣима само ово првенство
дала; него имъ є она даровала
іоштѣ и лѣпъ благороданъ стасъ,
израза пуно лице, одушевлѣно око,

па и способностъ, да могу говорити и своѣ мысли исказати, и своѣ удове болѣ и више, него животынѣ, мицати, а недостатакъ у сили и снаги вѣштиномъ допунити. Али найвише се човекъ диже надъ животынями своимъ душевнымъ качествама и способностима, о коима ће васъ, ако добро узпазите, поучити слѣдуюћа овде наука о души.

ПСИХОЛОГІЯ ИЛИ НАУКА О ДУШИ.

Имало е людій, кои су казывали да нема душе; други, напротивъ тога, кои су вѣровали да има душе, али се о бытности тѣла сумняли. Но никомъ јоштъ ніе пало на паметъ, да каже да нѣгове собствениости нема, или да онъ као човекъ не суштемствуе; еръ ако бы се и узело, да е све само еданъ

санъ, то опетъ мора некога быти,
кои ѣе овай санъ саняти.

Мы знамо, да насъ има и да
мыслимо. Наше чувство іошть намъ
каже, да сила, коіомъ мыслимо, нѣ
у нашимъ рукама или ногама, него
у нашої глави. У мозгу дакле по
свой прилици пребыва наша душа.
Шта е пакъ управо душа и гди е
она доиста, то іошть нико не зна;
мы познаемо само нѣне силе съ
нѣны дѣйства.

Изъ искуства знамо, да душа
непрестанно, па и у сну самомъ,
ради. Док' е годъ човекъ живъ,
све онъ сматра, мысли, осећа, за-
хтева; и тако се све, безъ престан-
ка, у нѣговой души премѣне чине.
— Наука, коя излаже, како постаю
ове премѣне, и коя су и какова
нѣина свойства и дѣйства, называ
се искусственна наука о души.

Прилика е да и животинѣ има
ю душу, но много мањѣ силе, него
што е она човечиѣ душе. Живо-
тынѣ не могу размышляти о узро-
цима и слѣдствама или дѣјствама;
не могу располагати и угађати,
нити нове истине тражити и из-
водити. Опица или мајмунѣ, кои
се кодъ запаљне ватре гриѣ, нема
толико разума, да на ню domeће
дрва, да се не угаси; много мањѣ
ће онѣ икадѣ до те вештине до-
ћи, да самѣ ватру тренимѣ или
кресанимѣ изведе и начини.

Човекѣ се душевнымѣ своимѣ
способностима, као и својствама
особитогѣ строя нѣговы руку, на
ову высину надѣ свима жавотиня-
ма уздигао и наиплеменитиимѣ и
найсилниимѣ створомѣ на овомѣ
свѣту начинио; премда га многе
животинѣ снагомѣ, итриномѣ и би-
стриномѣ чувства превазилазе. Ти-

сућу удивителны стварѣи, коѣ ѿ оу
 пронашао, и коѣ намъ толико пол-
 зе и забаве приносе; тисућу умѣт-
 ностѣи, вѣштина и наука дѣло су
 човечѣга духа. Свуда ради овай
 духъ мудрымъ размышляемъ по
 извѣстнымъ и одреѣенымъ потре-
 бама и за такове цѣли. Мы не пра-
 вимо наше куће, као брегуница свое
 гнѣздо, све онако као што смо
 ѿ пре илѣду година зидали, него
 све съ другимъ и другимъ премѣ-
 нама, по паметномъ поводу и по
основаной причини. — Душевне су
 дакле силе наиплеменитѣ силе у
 човеку; оне по томе и заслужую,
 да се пре свѣю осталы изобража-
 ваю и озбиљно употребляваю. Ко
 ове силе запусти, те ѿ не развѣи
 и неизображава, онаѣ се мало или
 онаѣ се нимало одъ живинчета не
 разликуѣ; па ѿшѣ ако ѣ онъ къ
 томе и тѣлесно тромъ и лѣнь, он-
 да нѣ вреданъ ни колико скотъ. —

Две главне силе душе всу по-
знаня и захтеваня моћъ. Ранко ви

ди на Станку нову 'альину; онъ по-
зна, да є она лѣпа, па зажели, и-
ли захте да и онъ такову 'альину
има. — Другій путъ види Ранко
стакло съ медициномъ, кою му
треба пити; онъ већъ зна, како є
она гадна; већъ и сама ова помы-
сао квари му волю; онъ се дакле
гнушава и избѣгава є. Онде є Ран-
ко познао нешто повољно, и захте-
ва, да то има; а овде є познао
противно, и зато се нѣговъ захтевъ
на противанъ начинъ изьявлює.

Но да бы Ранко могао онаку
нову альину захтевати, мора онъ
найпре о нѣной лѣпоти имати по-
нятїє или идею; мора онъ о той лѣ-
поти чувствовати и размышлявати. —
Онъ є дошао кући, гди ону нову
альину више невиди, али нѣнъ из-
гледъ или образъ іошть стои у
нѣговой души; памтенъ или паметъ

є, коя му га є ту одржала сила се
ћаня садъ га у нѣму опетъ сасвимъ
 ясно производи, а сила образотвор-
ства или уображєня іоштъ га и у-
 лѣпшава. Садъ онъ своимъ разу-
 момъ или своимъ моћи мыслѣня
 сравнява ону лѣпу нову 'альину
 са своимъ старомъ изношеномъ,
 па средствомъ свое сућєня силе на-
 ђе, да є она много лѣпша и боля
 одъ ове. Ту є пакъ пытанѣ, є ли
 нѣгово сућєнѣ право? Зато онъ то
 садъ испытуетъ своимъ умомъ, и мо-
 же бити налази, да є погрѣшио.
 Показало му се на пр., да є сукно
 одъ нѣгове 'альине много болѣ и
 финіє, да она болю поставу, боля
дугмета и много више вредности
 у себи има, па слѣдователно да є
 нѣгова стара 'альина валянія него
 она нова, кою є желіо быо имати.

Осећанѣ, коє свака стваръ спо-
 ля у човеку причинява, само крозь
чуства допре до у нѣгову душу.

Душа види, чує, окуна, ~~мирши~~ ^{ГОРИ} осећа ^{CRNOJEVIĆ} чрезъ чувства, коя їой само као оруђа, као средства служе. Но искуство показує, да нису сва чувствена осећаня одъ єднаке ясно-сти и ячине, и да єдно осећанѣ одъ другогъ слаби. Изблиза н. пр. видимъ и чуємъ болѣ неко издалека; на бѣломъ полю болѣ се виде тавни предмети него на црномъ; на сунцу готово нимало не видимъ пламень свеће.

Тако производе споляшни пред-
мети крозъ чувства различне пре-
мѣне у нашої души. Али тако ис-
то и туга и радость, и умствова-
нѣ, и напрезанѣ и друга дѣйства
сила, коє се у нами налазе, коє да-
кле не долазе споля, покрећу на-
шу душу, те свакояко осећа, или
чувствує. Моћъ тога зове се уну-
трашнѣ чувство. А опажанѣ овога
у нашої души называ се свѣсть.

На понеке премѣне, које се у њима
сбивају, мы смо се већ тако на
викли, да и њи више и не узимамо на
умъ, да се дакле съ њима наша
свѣсть више и не занима; тако
су на пр. дисањъ, отварањъ и за-
тварањъ очію, мицањъ удова, као
маањъ рукама и т. п. Тако е и съ
спољашнымъ появима и утисцима,
на које слабо пазимо. Мы, на пр.
пролазимо поредъ какве куће, на
ништа не знамо, да смо поредъ њъ
прошли; или, видили смо се съ не-
кимъ и разговарали, а не умемо
казати, какве су 'альине на њѣму
быле; или, читали смо єдну књи-
гу, слушали смо єдну проповѣдь,
али не знамо казати, нити шта смо
читали, нит' чули. — Што се ви-
ше човекъ учи, све у свѣсти и у
знаню видити, чути, чинити, то ће
све яснѣ быти њѣгове идеје и њѣ-
гови душевные представи, то ће
се све више њѣговъ разумъ обога-

ћавати и изображавати. Не мора
ди тога треба му се јошть трудити,
да и своју спољашню осећани
моћ, своя спољашня чувства че-
стымъ и озбиљнымъ упражнява-
нѣмъ изоштрава. А да е то могу-
ће, учи насъ искусство по свакій
данъ. Добаръ ловацъ на пр. види
зеца већъ на такой дальини, одкудъ
га друго ненавикнуто око не може
спазити; американскій дивлякъ по-
зна по трагу путъ, кои е у бѣгу
нѣговъ непріятель узео.

Одъ свакогъ чувственогъ осе-
ћаня, одъ свакогъ чувства остаю
у души, и пошто е оно већъ пре-
стало, јошть трагови, то естъ пред-
стави или понятія, идее. Моћ, ко-
іомъ се ови трагови у души задр-
жаваю, зове се память, памтенѣ, и
моћ, коіомъ се они опетъ на па-
метъ повраћаю, сила сећаня или
опоминяня, као што смо то выше

примѣромъ о новомъ одѣлу **Ранѣ** показали.

Што смо годъ врло задуго или често, или врло радо виђали, слушали, или иначе осећали и чувствовали, оно мы врло добро и ясно памтимо. А што, напротивъ, само редко или замало виђамо, или што смо, не пазећи добро, смотрили, то врло ласно опетъ заборавимо. — Често едно чинимо, а друго мыслимо, и онда смо разсеяни. Многи, коима бы требало потужити се на нѣину душевну разсеянность, туже се криво, да ништа не могу добро упамтити.

Сећанѣмъ притечемо у помоћ памтеню. Я не знамъ на пр. више, у кои самъ данъ едно писмо одправіо. Садъ се сећамъ, да в то было онай данъ, кадъ самъ у едно друштво ишао, за кое добро знамъ

да се у петакъ сакупило было ^{Та} ко се дакле опоминѣмъ, да самъ оно писмо у петакъ послао. Сеѣнѣ дакле помаже памтеню по обичнымъ околностима, те оно у трагъ улази ономе, што душа тражи. Юштѣ ѣданъ примѣръ! Я видимъ ѣдногъ човека, о комъ ми се учини, да ми ѣ нѣгово лице познато. Садѣ мыслимъ, на комъ самъ га мѣсту и у коіой прилици могао већъ ѣданпутъ видити, и по томе се наипосле сетимъ и опоменемъ, ко ѣ онъ. Но то се не може свагда учинити; и овакова немогућность душе, нечега се, што смо ѣдномъ узнали или осетили, опетъ опоменути, зове се заборавъ.

Сила уображеня или образо-
творства ствара наново у души представлѣня, коя ѣ она већъ ѣд-
номъ имала или коя су на ова и-
мавша наликъ, или слаже изъ ви-

ше таковы представлѣни нове о-
бразе, нове ликове. Живописаць
на пр. опоминѣ се тако живо чер-
тѣй лица єдне персоне, кою в єд-
номъ видію, да онъ садъ, премда
му она предъ очима не стои, до-
бро погођеный нѣтъ ликъ испише.
Или онъ се опоминѣ умилятогъ ли-
ца єдне, дивногъ стаса друге, лѣ-
пы руку и мышца треће персоне,
па своіомъ живомъ фантазіомъ са-
стави одтудъ єданъ образъ, на
комъ се све ове лѣпоте уєдно св-
динѣне налазе. — Силомъ уображе-
ня или фантазіе диже се лако и
радо човекъ, особито живописаць,
пѣсникъ. ваятель, єдномъ рѣчи у-
мѣтникъ или артиста, выше обич-
не, просте, дѣйствительности. Онъ
измышлява твари, призоре, появе,
положає, односительности, какве ни-
кадъ ніе ни видію ни доживію, и
тимъ быва твораць или санялаць
нового свѣта, у кои и друге люде

Kipar

живошћу свога описа и изрази при-
влачи. Тако постае фантазіомъ моћъ
поезіе и сама поезія или пѣтиство,
стихотворство, кудъ спадаю и чу-
дновате приче и приповѣдке, кое
дѣца тако радо слушаю.

Сила уображеня и стихотвор-
ства душе ради и у сну, гди саянъ.
Снови су често одвећъ живи, та-
ко, да спавајућий осећа у сну го-
тово толико угодности и муке, ка-
о на яви. Они се садъ више, садъ
манъ, а кадшто се нимало неодно-
се на оно, што смо мыслили, кадъ
смо легли спавати. Душа ту узи-
ма свой особитый, самосталанъ по-
летъ, па иде у друге градове и зе-
мљъ, у друге стране свѣта, на не-
бо, у пакао. —

Човекъ, кои само за себе са-
мога ради и живи, слабо кадъ за
благо и зло други людій марећи,

зове се егоиста, саможивацъ. Но
понайвише в човечія душа распо-
ложена, да она осећа и други су-
штества неволю и повольность. И
ова красна моћ, дѣлити зло и до-
бро другога, уобште се называ са-
чувствованѣ, и кадъ она за пред-
метъ има само неволю и болю жи-
ви тварій, сустраданѣ, симпатія.

Радость и жалость, у којој ду-
ша кодъ други учествує, осећа о-
на јоштъ выше и живљъ у себи
самой. Но шта є радость? шта
ли жалость? Радость є вышній сте-
пень повольства о свему, што др-
жимо да є лѣпо, добро, полезно. А
жалость или печаль, напротивъ,
неповольство и незадовольство съ
онимъ, што мыслимо да є зло и
шкодливо. Кадъ ко добіє многе
новце, на пр. на лутріи, онда се
онъ яко радує, ерѣ држи, да су ти
новци єдно велико добро. А кадъ

му какавъ разбойникъ отме кесе
съ новци и златанъ сатъ, тадъ онъ
тужи и жали, еръ то сматра за ве-
лико зло.

Душа осећа и любовъ и мрзостъ,
доброжелателство и завистъ, на-
дежду и благодарностъ и многе дру-
ге юштъ страсти, или жестоке ду-
шевне нарави покрете.

isto susudio

Любовъ е милиа съ чезньомъ,
кою у нама причиняваю привлаче-
ће насъ одличности и врлине дру-
гога; она се производи и кадъ мы
на живинчету или и на ствари ка-
квой налазимо, што насъ привла-
чи и што намъ се допада. — Мр-
зостъ пакъ наклоностъ е, радовати
се о несрећи и о свакомъ злу дру-
гога.

Доброрадство или доброжела-
тельство радованъ е о срећи и до-

бру другога: а завистъ досада дугое
ме. — Поруга и подсмѣхъ злобно е
изражаванъ радости о погрѣшки и-
ли несрећи другога, или злобно из-
нашанъ нѣгове слабости или нѣ-
гове смѣшне стране.

Задовольство е тиха радостъ о
нашемъ станю, или о добру кое
смо учинили. Каянъ напротивъ не-
повольство или жалѣнъ о томъ,
што смо учинили.

Честолубивость е тежня, тако
све радити и поступати, како ће
намъ се то одъ други людій одо-
бравати и за право и валяно при-
знавати. Стидъ пакъ незадоволь-
ство е съ онымъ, што смо учини-
ли, о чему ће свѣтъ зло судити.

Милостивность или благоскло-
ность привлачи насъ къ лицу, кое

намъ се допада збогъ ~~свогъ~~ ^{свогъ} ~~повольногъ~~ ^{повольногъ} поступка и уредногъ ^{CRNOJEVIĆ} живота.

Благодарность е признаванѣ добра, коє намъ е ко учинію, и любовъ, коіомъ се трудимо, то му опетъ добрымъ повратити.

Надежда или нада радованѣ е о могућой срећи, коя насъ очекує. Кадъ се увѣримо, да намъ та срећа неће моћи више измаћи, онда е наша надежда прешла у поузда-
ность. — Страхъ е боязливостъ или душевный немиръ, кои намъ предстоєћа несрећа причинява. Кадъ се увѣримо, да насъ ова несрећа не може мимоићи, онда е страхъ прешао у очаянѣ, у безнадежность.

Двоумность е мѣна одъ радости и жалости о томъ, за што

іоштѣ не знамо ~~завѣдо~~, ~~оће~~ ли
намѣ у део пасти или неће. CRNOJEVIĆ

Малодушѣ в пренагло гублѣнѣ
надежде, недостатакѣ срдца и по-
стоянства.

Чезня в силно исчекиванѣ по-
желаногѣ добра, коє намѣ дуго за-
остає.

Срдня и гнѣвъ появлює се на-
праснымѣ, съ мрзости помѣшанымѣ
ускиплѣнѣмѣ на неправду или у-
вреду, кою су нама самымѣ или на-
шинцима учинили. Често се ту у-
мѣша честолюблѣ, стидѣ, покой,
страхѣ, плашня, надежда, и онда
є гнѣвъ найсилнїя и наїлюћа одѣ
свїю страстїй.

У жестокимѣ, напраснымѣ стра-
стима душа толико изгуби своє
спокойство, да се човекѣ не може
никако више мирно и ладнокрвно

промышляти. Зато онъ у овако
вомъ станю често учини, за што
се после залуду кае.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

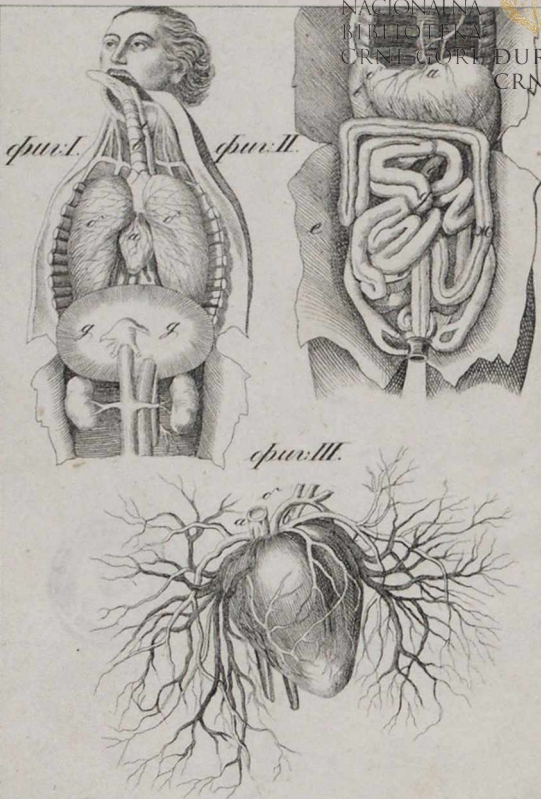

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

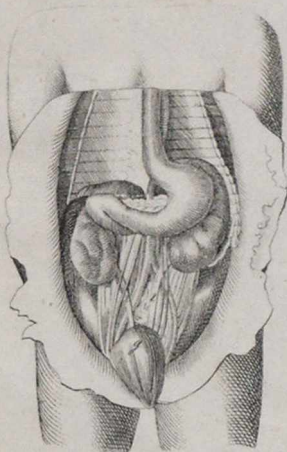
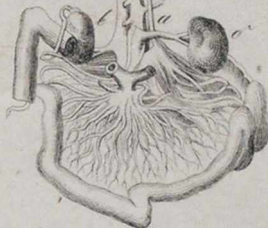

Fig. IV

Fig. V

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

